

A

PÁRTOK KÖZÉRDEK.

ÍRTA

TÓTH JÓZSEF

ÜGYVÉD ÉS A „NAGY-KÖRŐS” FELELŐS SZERKESZTŐJE

Ára 15 krajczár.

NAGY-KÖRŐS, 1870.

KIADTA ÉS NYOMTATTA OTTINGER EDE

Egy francia író mondja, hogy: „legboldogabb ember, az, kinek nincs története.” Az ily embert nem bántja szerjűd, s viszont ő se bánt senkit, hanem él nyugodtan, egyszerűen a maga csendes családi tűzhelyénél, s betöltve feladatát, mint ember, és polgár: nem vágyik a ragyogás, a bámulat és dicsőség koszorújára s a népszerűség ideig óráig tartó előnyére, Igaza van annak az írónak, mert ő ez alatt oly embert ért, kinek sem tehetsége, sem ereje ahhoz, hogy nép- vagy államboldogító tekintélylé nőhesse ki magát valamikor, s mert az ilyen csak önmagát keserítene el a nagygyálétel sikertelen küzdelmében amellet, hogy gúny, kárhoytatás és sokszor megvetés közt volna kénytelen visszavonulni a közélet teréről, anélkül, hogy használt volna valamit a közügynek.

Mennyivel boldogabb az ily ember, ha megismerve önmagát, nem törekszik eredménytelen kapkodással, hiábavaló erőfeszítéssel „nagyemberré” lenni, hanem megvonul s kötelességeit teljesítve hasznos s elfogulatlan polgárává lesz községének, biztos támasza családjának, igaz híve a közügynek, és segítő barátja a hasonérzelmű barátoknak,

Mennyivel boldogabb, mennyivel hasznosabb és tisztetreméltóbb!

Míg amúgy — elpazarolva idejét, erejét és igen gyakran vagyonát a nagyravágyás hiábavaló küzdelmében — egy megtört, önmagával és a világgal meghasonlott, s egész jövőjét könnyelműen eljátszott ember lesz belőle, ki végtelen fájdalom, s a lelket pihenni soha nem hagyó megbánás, és zsidbasztó tehetetlenség örült átkai közt siratja elveszett múltját, mely más körülmények közt oly hasznos lehetett volna.

Nem szenved kétséget, hogy a hiúság az, mely leggyakrabban kijelöli az emberek tetteinek irányát, mely a valódi becsvágynak a hivatásszerű jó törekvésnek fattyútestvére, mihez járul még az önhaszonlesés.

S mi könnyebb feladat: mint egy hiús önhaszonleső embert e vagy amaz ügynek megnyerni? . . . Mézes-mázos beszéd, hízelgő felsorolása a valódi nem, csak képzeletben létező érdemeknek a dicsőség pompájában ragyogó jövő élénk festése: mind megannyi ok a magát eléggé nem ismerő, a személyes hiúság által ingerelt halandó elbódítására.

Politikai életünk különösen gazdag az „elbódítás” eszközeiben.

Az alkotmány helyreállítása, az ügynevezett „magyar világ” óta (mikor mindenki sarkantyús kordovánt, sújtásos atillát és „vitéz-kötéses” nadrágot hordott, ha másért nem – „csak azért is,” a német „truccára”) Isten tudja, hány pártáryalata volt a hazafiságnak?

Volt alkotmányos, kormánypárti, baloldali, jobboldali, radícális, conservatív, ó-conservatív, haladó, maradó, ultramontán (főleg vallási dolgokban) szélső bal, szélső jobb, balközép, szabadelvű, független, független szabadelvű, Sennyei-párti, Lónyai-párti stb. mely pártok ma már ⁹io-ed részben elenyésztek, mint a színes szappan buborék, megbuktatva ugyanannyi, (vagy ha jól vesszük: még tán több) ministeriumot, melyek közül az elődök csináltak annyi bajt, konfúziót – és deficitet az utóbb következőknek, hogy csak a mindentudó jó Isten tudhatja számát.

És ki tagadná, hogy valamennyi pártnak volt híve, mert egyik is másik is tudott hatni a maga híveire, s különböző úton-módon, de amely utak-módok mindegyike az emberi hiúság, nagyravágyás, és önérdék önmagából kiinduló és önmagára visszatérő forrása volt.

Kilátásba helyezett nagy hivatalok, befolyásos állás, népszerűség, s anyagi előnyök, a hiszékeny és igen kevéssé művelt, tájékozatlan nép nagyhangú ámításának, félrevezetésének arany bányája mindmegannyi ems tényező volt a különböző pártáryalatok csirájának ki-

fejlesztésére egyes emberekben, kiknek a különféle pártzászlók alatti egyesülése aztán megalkotta a – pártot, jobbról, balról, középről, fent és alant. Mindenfelé, amerre csak a „hazafiak” elkápráztatott szeme ellátott.

A pártalakulás napirenden volt, s változott ép oly gyorsan, rohamosan, mint a divat.

Ma egy pártvezért dicsőítve hunytuk le szemeinket, s holnap arra ébredtünk, hogy saját hívei hazaárulónak mondták őt, s megkövezték. Es mi volt tisztább munka: mint az, hogy mi is követ dobjunk reá, mert a többi is azt tette, – anélkül, hogy tudnók: miért?

És viszont. Együtt mélység és magasság! A „tegnapot” a „holnap”-tói csak a „ma” választja el. És az nem oly nagy távolság – úgy kimondva és elgondolva, de következményeiben igen sokszor – „ég” és „föld,” a „déli sark” meg az „éjszaki pólus.”

Míg ember lesz ezen a földtekén, mindig lesz ellenvélemény, különböző felfogás és meggyőződés – és míg ez lesz: addig lesz különböző párt is.

De ez a párt csak a szó valódi értelmében lesz nemes és tiszteletreméltó, ha t. i. a párt emberei – félretéve a kicsinyes hiúságot, személyeskedést s a közös érdeket soha nem tekintő önhaszonlesést – oda tudnak emelkedni, hogy a pártcsatlakozást ne tekintsék a személyes érdekek emeltyűjének a mások rovására, sem eszköznek az anyagi haszon kizsákmányolására s az ellenpárt híveinek gyűlöletes elnyomására, hanem igenis, az eltérő nézetek üdvös kiegyenlítése a közös jóra való „állami és társadalmi jólét” eszközének.

Az ily célú pártoknak meg van jogosultsága, sőt szükségessége is, mert ki van mutatva, hogy a nyilvános életben az ellentétes nézetek és elvek összeütközése nyitja meg a fejlődés útját, melynek végczélja: az „egység,” az állami és társadalmi életben, s a nemzetek anyagi jóléte s szellemi műveltsége.

Ebben az „egység”-ben érhetjük el csupán a szabadságot, egyenlőséget és testvériséget, a műveltség testvériességét »a szeretet egyenlőségét és szabad-

ságát, nem abban amit a kortes-zászlókra szoktak felírni úgy választások alkalmával (mikor szüksége van a „nagy emberek”-nek az egyszerű, kérgeskezű „polgár”-ra a klnek Isten kegyelméből jutott egy szavazatjoga, bogy a szabadság egyenlőség s testvériség nagyhangú hirdetése mellett megtanítsuk egymást az ellenkezőre. Egymás meggyűlölésére, egymás lelkiismeret- és meggyőződésben” szabadságának korlátozására sőt elnyomására, és arra, hogy magunkat mindenkinél okosabbnak, becsületesebbnek és jobbakarónak tartjuk.

Ilyen szabadság, egyenlőség és testvériség van minálunk.

Ilyen szeretetet ápolunk mi „itthon” s fejlesztünk vészes lángoszloppá családi tűzhelyünknel – és ha egy idegen jönne hozzánk és ismerné belügyeinket bizony nem hinné el, hogy érdek-társak, egy város, egy község polgárai vagyunk – kik együtt és egymásért tesznek, – hanem azt mondaná, hogy apró ellenségek telepe N.-Kőrös, melyeket a balsors, büntetésből rendelt egymás mellé, hogy örökösen egymás ellen küzdjenek s még azt a kis anyagi erőt is, – a mely megmaradt a „jó világ”-ból – elfecséreljék az oktalan és kárhozatos küzdelemben.

És mi ennek az oka? A személyes hiúság és önhasznosítás s a rossz irányú gondolkodás és még rosszabb irányú szereplési vágy, a jó és cél-szerű dolgok iránt pedig: közöny és tespedt akarat hiány – Mindezeknek emeltyűje, kifejlesztője pedig „a politika ez a mézes lépvevessző, mely hegyesebb mint a leggyilkosabb szerszám, s mely után lázas kézzel kapkodunk, hogy megsebezzük vele magunkat.

Az 1867-iki kiegyezés után az ország csaknem minden városát a politikai élet küzdelmes árja ragadta magával, s azóta lázban tartja folytonosan.

A lefolyt 11 év alatt a „kiegyezett” magyar nemzet szeme a csaknem kizárólag közjogi vitákkal küzdő, többször újult országgyűlésre volt irányozva, mely 11 év alatt – valljuk be: – igen kevés üdvös és gyakorlati fontosságú eredményt mutat fel az államtest szervezeté-

nek, a nemzet előmenetelének, anyagi és szellemi javának, a belélet szilárdításának s ebből folyólag más nemzetek előtti hitel megalkotásának munkájában.

Míg a parlamentben minden érvet és eszmét élére állítva, lehetőleg kicsépelve, minden személyes befolyást, erkölcsi és értelmi súlyt latba vetve Ausztria és Magyarország egymáshoz állami viszonyairól éles pártszenvédélyvel vitakoztak, az alatt a közjogi meddő, és államunkra soha hasznot nem hozó viták láza a pártnézetek elkeseredett sőt gyűlöletes harcza – mint a ragályos betegség – országszerte elterjedt, s gyökeret vert a községek kebelében, melynek sudara: az ellenvéleményt nem tisztelő pártérdek, koronája: a viszály s gyümölcse a diffusio, az anyagi és szellemi erők szétmállása s a társadalmi egység felbomlása s a korszerű eszmék feji ödési útjának elzárása.

Előttünk áll a közelmúlt politika históriája s abból világosan láthatjuk, hogy állításunk nem túlzott, hanem – fájdalom! – elvitázhatlan tényeken nyugvó valóság.

Képviselőnk s kormányunk ez évtized alatt nem felelt meg a várakozásnak, nem tölte be feladatát. Elfecsérelte idejét lényegtelen kérdések megvitatásával s nem fordított súlyt a belreformok, nemzeti beléletünk anyagi erősítésére, biztosítására.

Ennek tulajdoníthat(«), hogy az államnak még ma is az adóság súlyos gondjaival kell küzdeni, s hogy államunk anyagi alapja meg van rendítve.

De nem csak maga a nagy államtest, hanem annak részei is kisebb nagyobb mértékben érzik az anyagi pusztulás sajnó sebét.

Az egyes községekbe ráragadt a „felülről” jövő politicalázás, mely az országházból (hova minden szem figyelemmel nézett) jött, hogy országossá váljék.

Es megszületett, – hogy úgy mondjam: „a nagy pápája, de kevés dohánya vidéki politika, s ennek különösen kegyelt édestestvére, a pártélet. Ettől fogva megszakadt köztünk a jó barátság s békés egyetértés. Barát barátnak lett ellensége politikai elvkülönbség miatt.

Virágzó korszaka volt ez a nagyhangú szereplésnek, a könnyű emelkedésnek. A „hazafiság” magasztos eszméje, céger lett a könnyen hívó polgárok meghódítására s a képzeletbeli „homboldogítás” a nép sorsának javítására s anyagi előmenetelére célzó beválthatlan ígéreték, az „urak” hízelgő leereszkedése az egyszerű polgárokhoz, a köztök létező különbségeknek „szóval” megszüntetése s más efféle „mézes madzagok” úgy elbódították a különböző pártok embereit, hogy utoljára mindegyik elhitte, hogy csak ők menthetik meg a hazát – ha egyébbel nem, hát szónoklat- tal és pártgyűlölséggel.

És mi lett ennek a következése?

Az, hogy meggyűlöltük egymást, elvontuk testvérileg segítséget nyújtó kezeinket egymástól, a közérdeket tekintve: léhaságban töltöttünk el egy évtizedet, hátramaradva két évtizeddel, akkor, midőn annyival előbbre me- hettünk volna a haladás, a jobblét útján.

Elpazaroltuk erőnket egymás gyengítésére elnyomásá- sára, nem törődve azzal, hogy akkor midőn az ellenpár- tot (csupán „politikai elv”-ből) gyengítjük, annak terjesz- kedését, befolyását gátoljuk, akkor önmagunkat is gyen- gítjük.

Pedig kiknek volna nagyobb szükségük egymásra, mint nekünk, kik egy város szülöttei vagyunk, s beléle- tünkben közös érdek kapcsol össze bennünket, kiknek volna nagyobb szükségük arra, hogy együttes erővel, egymást támogatva és vezérelve javítsuk társadalmi életünket, fej- lesszük lelkitehetségeinket s szilárdítsuk meg jövőnket, s hozzánk tartozóink jövőjét anyagi téren?

A haladás eszközei nekünk is kezeinkbe voltak adva, de eldobtuk azokat, hogy helyettük kezünkbe ragadjuk a pártoskodás zászlóját és ez alatt a zászló alatt . . . bünt követtünk el önmagunk és községünk ellen, midőn azt hittük, hogy dicső honfi kötelességet teljesítünk az édes hazáért.

Magasztos a honszerelem – de annak nincs árnya. Fényes az mint a gyémántkő tűzcsillaga és forró mint a nap, mely beragyogja a földtekét.

A honszerelem mindent áldoz a hazáért – de abban nem tudja gyűlölni saját testvéreit. Csak azt, aki ellensége. ... A valódi honszerelem nincs párthoz kötve.

Egyik másik pártbeli egyenlőn szeretheti hazáját, mert egyenlően kell is szeretnie.

És ezt nincs joga és oka kétségbevonni senkinek. Mi alapja van tehát akkor a pártgyűlöletnek? Semmi. Egy átkos betegség az, melynek gyökerét egyéni hiúság és önhaszonlesés táplálja.

A zavarosban halászni szerető nagyhangú orátorok nagyon jól fel tudják használni ezt a betegséget saját önző céljaik kivételére, ép úgy, mint a leendő örökösök, kik a halálos beteg ágya körül várják a rájuk nézve előnyös végrendelet aláírását.

Tudnak hatni a hiu és hiszékeny emberekre, kik színpadot látnak a rézsalakban.

Es – fájdalom! – a mi párt életünk minden irányban bővülködött ily egyénekben, kik ajkaikon hordozták a hazaszeretetet, melynek hangoztatásakor önmaguk érdekeit igyekeztek biztosítani, az által, hogy ez ellenézetük iránti válaszfalat magasabbra emelték, melynek magasan álló torlaszhősei, a pártélet intéző szellemei ők lettek.

Beléletünk látkörét a pártgyűlölet ily magas torlaszai zárták el a józanul gondolkozó s a jövőre aggódva tekintő egyének szeméi előtt. A levegőt betölté a pártpolitika ragályos nyavalyája, mely mindnyájunkat megtámadott.

S e ragály lázában futottunk a politikai dicsőség csillaga után, mit soha el nem érhattünk, s ezalatt nem törődtünk azzal, a mivel törődni kötelességünk lett volna – társadalmunk s önmagunk iránt.

Hány üdvös eszme dőlt dugába a miatt, hogy a pártok megosztották a kivételre szükséges erőket, melyek a meddő, eredménytelen political küzdelem miatt különben is meg voltak gyengítve!

Hány életrevaló terv kivételét vették célba már és nem boldogultak, mert a terv élén ez vagy ama párti ember állt, kinek terve csupán e miatt elejtetett.

Elfeledtük „itthonunkat” melyen – mintha kipusztult volna belőle minden munkaerő – a gazdátlanság szomorú jelei mutatkoztak.

Az országos politikai láz káros hatása volt ez, melynek nyomai még sokáig meglátszanak rajtunk.

Es amint az bajba keverte magát az államot, bajba kevert minket is, mert a politikai élet meddő küzdelmeiben elpazarolva erőnket, a közvetlenül javunkra szolgáló tettekre abból csak édes kevés maradt, s ennek hatását is téliesen ellensúlyozta a pártoskodás.

Közügyeink rendezése közigazgatási állapotunk javítása anvagi s szellemi előmenetelünk eszközlése az „egyebet értés” hiánya miatt messze maradt.

Ha egynémely jobbakarátú egyén akart volna is valamit tenni városunk érdekeinek előmozdítása végett: jó akarata, buzgalma hajótörést szenvedett, s nem talált segítőkre a kivitelben.

Az elmondottak után feleslegesnek tartjuk egyenként felemlíteni s részletesen ismertetni a partéiét káros kinövéseit községünk testén, mert hisz mindnyájunk előtt ismeretesek azok. Itt csupán azon szomorú eredményre akarunk még rámutatni, mely az egymással éles, sőt gyűlöletes ellentétbe állított pártérdeknek a különböző pártok elnyomására irányzott lázas törekvése mellett, ezzel ellentétes hatást gyakorolt beléletünk intező szellemeire nézve; a polgári kötelességek teljesítésében.

E hatás, ez eredmény: a t a r t ó z k o d á s, sőt „v i s z s z a h ú z ó d á s” volt a polgárjogok és kötelességek üdvös gyakorlásától, elvonulás a nyilvános élet, a cselekvés téről.

Nem valami képzeletbeli, s így légből kapott állítás ez, hanem a nálunk minden üdvös, gyakorlati, s községünkre, annak minden tagjára jótékony hatású kérdés meg vitatását s foganatosítását a pártszempontnak alárendelő helytelen political felfogás, türelmetlenség, igazságtalan, s nem egyszer durva megtámadás sőt üldözés következménye, mit a pártok egymás ellenében a megundorodásig kifejtettek.

A ránk nem bízott politica különböző pártárnyalaiból eredt ezen káros eredmény szemmel látható mindentűt.

A közgyűlési teremben épp úgy mint az „elkülönített” magán conferentiák helyiségeiben – községünk hiányain, s hangosan panaszkodó szükségletein épp úgy, mint az azoknak orvoslására hivatott közegek akarathiányán, léha közönyén.

Mindenen amire csak szemünk tekint.

A pártoknak fentjelzett küzdelme miatt igen sok tehetséges, befolyásos s jóakarátú egyén visszavonult a cse^lekvés teréről, sőt még szavazatjogát sem gyakorolja, mert nem akarja magát kitenni, a mindent pártszellemben felfogó egyének jogtalan megtámadásainak, tapasztalván azt, hogy a pártok mindent önzőleg maguknak tulajdonító törekvésén hajótörést szenved a legjobb akarátú, legtisztelteméltóbb polgárerény.

Nem egyszer kellett tapasztalnunk a mondottak igazságát.

Legfeltűnőbb jele ez: a diffúciónak, az anyagi és szellemi erők szétmállásának, s a társadalmi egység felbomlásának s a korszerű eszmék elmellőzésének, miket előbb felemlítettem.

Pedig bizony nem vagyunk oly sokan, hogy a köz és magánügyek kára nélkül mellőzhetnénk a „visszavonulókat”. Nekünk minden jóakarátú, tett vágyó és elfogulatlan emberre szükségünk van, hogy sokszorozott erővel és szorgalommal utánpótolni igyekezzük mindazt, amit a legközelebb múlt 11 év alatt political elvkülönbség, pártviszály miatt „itthonunk”-ban elhanyagoltunk, mert amily káros volt a lázasan megfeszített tevékenység a pártok harcában – ép oly káros lehet a léha közöny, tespedt akarathiány a tettehívó eszmék, a haladásra intő kor szellemének megvalósíthatása iránt.

Ez lesz az egyedül üdvös „harcz” mindnyájunkra. A gyakorlati fontosságú, s mindenkire hasznossá váló eszmék harcraj melynek nyomaiban kél a „jobblét békéje”

a közös érdekek, megtisztult és megnemesült elvek kiegyenlítése és egysége.

A legszentebb polgári unió, mely a békeútján áldást hint szerte.

Szorítsunk testvérkezet, az örök béke megkötéséül a közös érdekért tettehívó zászló alatt, és akkor nem lesz okunk kétségbeesni a jövő felett.

Pótoljuk vissza egy elvesztett évtized mulasztásait.

A béke-jobb nyújtása már egy lépés arra, hogy pótolhassuk.

Amint szétfoszlottak és egymásba olvadtak a nagy és egykor oly elkeseredett pártok „odafent”, belátva a pártküzdelmek káros voltát, ép úgy el fog enyészni, sőt saját jobblétünk eszközölhetése szempontjából el is kell enyészni a városunkban oly gyűlöletes pártoskodásnak, mely egymás ellen ingerelte a barátokat, testvéreket s megakadályozta a más körülmények közt oly munkás, tette kész kezeket a közügy és közérdek tiszteletre méltó munkájában, elfeledette jobbjainkkal polgári kötelességeiket elkeserítve őket a csak rász eredményeket de jót sohasem szülő párttusa, mely minden kérdésnél, minden eszme vagy indítvány kivitelénél felütötte hydra-fejét s kinyújtá akadályozó vaskezét.

Mért küzdenénk tovább önmagunk ellen? Azért, hogy egymást gyengítsük, s a nélkül is megingatott existenciákat végkép tönkre tegyük? . . .

Bármelyik párt nyerne is többséget: szomorú diadal lenne az, a már elmondottak szerint.

Szomorú, mert saját tűzhelyeinket forgatná fel s szereteszórná az anyagi és erkölcsi megromlás szikráit, melyeknek tápot nyert, vészes lángját nem olthatnánk el a késő megbánás keserű könyeivel ...

Vessünk számat Önmagunkkal, térjünk vissza gazdátlan otthonunkhoz, melytől oly messze távoztunk, egy álc sillag után lázas hévvel futva, s a közös tűzhely fölött békejobbot nyújtva, tanuljuk meg egymást szeretni – hisz együtt élünk halunk – egymás nézeteit (még ha ellenkezők is azok) tiszteletben tartani.

Akkor áldást hozó virágokat fog hajtani városunk fölött a polgári béke, egyetértés megszentelt olajága, s nemes gyümölcsöket terem a közös érdeknek most már pusztulni indult fája.

Az a fa, melyet ápolni mindnyájunknak együttes kötelessége, melynek csendes pihenőül kínáló árnya alatt a tiszteletreméltó munkában kifáradva, édesen megnyugodhatunk.

Sokat elmulasztottunk saját hibánk miatt, de még mind e mulasztás helyrehozható.

Ha belátjuk hibáinkat: a testvéri békemagasztos érzetében kétszeres erő s tettvágy feszíti karjainkat.

S e munkát áldás fogja kísérni – s az áldást elismerés.

Elismerése mindazoknak, kik reánk követésreméltó példa gyanánt tekintenek majd.

A múltban elkövetett mulasztásaink s tévedéseinkért önmagunkban nyertük büntetésünket, s ez a legnagyobb büntetés.

A jövő a mienk s ezt fel kell használnunk minden erőnkkel, hogy a büntetést feledhessük.

Döntsük le a gátat, mely attól elválaszt.

Közelmúltunk még a jelenben is él, de hiszszük, hogy nem sokáig. Es a jövő . . . a szebb jövő, csak egy lépés, ha nem hiányzik a vágy: elérni azt.

A nálunk oly kedvező fogadtatásra talált, s egész odaadással dédelgetett „vidéki politika” a különböző pártok zászlója alatt 11 év óta kitartó következetességgel haladt előre a képzeletbeli dicsőség útján, mely tüskén bokron, majd virágokon, világosan vagy homályban, rengetegen és szelíd rónákon egyformán kedvező eredménnyel csalogatta keresztül az elbódult hazafiakat, kiknek esze ágában sem volt, hogy megállapodjanak, míg a „cél” el nem érik, azt a czélt, melyet ők nagynek és dicsőnek hittek (ami azonban kicsinyes, káros és dicstelen volt,) melyet ők mihamarabb elérni véltek.

Ott gondolták feltalálni, ahol az a csillag ragyogott. A politikai dicsőség álcillaga . . .

Hanem a csillagok fénye messze elragyog . . . látjuk azt a fényt, de magát a csillagot el nem érjük soha.

A csillag után futó vidéki politikusok, a pártoknak folytonos csatára kész vitézei, a vezérek minden bölcsesége mellett sem tudták ezt hanem haladtak tovább . . . tovább, útjukban romlást, elkeseredést, veszélyt, egyéni meghasonlást és gyűlöletet hagyva hátra, mint egy ellenséges hadsereg, mely gyalázatosan kizsákmányolja a fegyveres hatalom előnyeit, s kiveszi a munkában kifáradt éhező, a beteg, és a gyermek kezéből a szűk falatot.

A dicsőség útján – taposták a jogot s elhintek a megromlás magvát.

A hiú „dicsőség keresőknek” tündérreményeik voltak.

De mert tündérremények voltak: nem teljesülhettek soha.

A hazafiasnak, üdvösnek vélt munka, vétkes játékká silányult a párthívek kezében.

Eredményeit jeleztük.

Ez eredmények után bebizonyítottnak láthatja mindenki, aki elfogulatlanul képes ítélni még önhibái felett is, hogy pártéletünk ily nagymérvű kifejlődésének s hosszú időn áttartott káros uralmának legfőbb oka a félrevezetés, az elbódítás és ámítás volt.

Elámítása, elbódítása, félrevezetése annak az addig oly erőteljes, békés s egy szebb jövő megalkotására oly fogékony és értelmes elemnek, melyet úgy hívnak, hogy „m a g y a r p o l g á r s á g” s melyben városunknak kétségkívül igen előkelő hely jutott volna.

A szerepre vágyó, önérdelkeit, anyagi előnyeiket tekintő s mások vállain emelkedni szerető férfiak azt az erőteljes elemet szemelték ki – nem csalódott számítással – emelt y ü ü l, hogy felforgassák itthonunkban a békés rendet s az anyagi és erkölcsi romlás zavaros hullámaiban ők aranyhalakat fogdossanak és azután kényelmes párnára hajtva fejüket, hosszúszerű pipából illatos füstöt pöfögetve a kényelem és személyes jóllét arany várából kaczagják az egymás ellen küzdő, s az általuk felforgatott társadalomban sem ön-magukat, sem pusztult családi tűzhelyeiket fel nem ismerő fejesztett híveket – és örökre istenhozzá-

dot mondanak az eddig oly nagy hangon emlegetett „közügy”-nek, melyre csak addig van szüksége a magán embernek, míg szereplési vágyát, hiúságát kielégítve az „aíy agi eredmény nyel” is meg lehet elégedve.

Gyönyörű hazafiság az ilyen, és tiszteletreméltó.

Csodás jelenség az, hogy párt-agitációkra oly sok kitartó és tevékeny emberünk van, közéletünk javításának fontos munkájában pedig hiányoznak a tényezők.

Lehet e ennek más oka, mint az, hogy a pártélet az önző egyéni érdekek, s nem a közjólét előmozdítója, amit e kis műben bebizonyítani igyekeztem?

Nem lehet! A mi pártéletünk kézzel fogható találgazolta azt.

A valódi polgári érdem kivívása lebet lassú de vég-eredményében biztos, és tiszteletreméltó.

Fájdalom, hogy e „keserű almába” (mert annak tartják épen viszonyaink jelzett szomorú sajátságai miatt) nem igen mernek beleharapni.

A helyzet felhasználásának ingere, nagyobb mint a jó szándék, s nemes öntudatú tettvágy, melyet megölt a pártszenvedély.

S míg egyrészt a pártok némely hősei zöldágra jutottak a közügy rovására, addig a legtöbb meg fogja átkozni hiúságának s önhaszonlesésének s az áldicsőség kergetésének ballépéseit, melyek kifáraszták sőt jó nagy időre tehetlenné tették nemesebb s hálásabb munkára.

Ami rosszat csak látunk (pedig nagyon sokat látunk) amerre tekintünk, mindazt, az erőket szétforgácsoló sőt egymás ellen működő, egymást gyengítő pártoskodásnak tulajdonítom, és erős meggyőződésem van, hogy mindazon rász, ugyanannyi jóra változhatott volna más körülmények között.

Vegyük fontolóra ezt a szomorú igazságot és ismerjük el, hogy önmagunkban és nem másban kell keresnünk a hibát.

Amily kára volt a legtöbb pártembernek abból, hogy a cikkünk elején említett francia író azon gyakorlati jelentőségű mondása ellenére, hogy „az a legboldogabb em-

ber, kinek nincs története” magának „történetet” akart kivívni, ép oly kára volt a közügynek mert ezen, ideig-óráig tartó népszerűséggel bíró „történeti” egyéneket követvén a nagy ritkán felmerült valóban közügyi kérdések eldöntésénél is, ebből nem haszon hanem kár támadt a közügyre, mint azt minden, ítélőtehetséggel felruházott s elfogulatlan halandó kénytelen, még szánva bánva is, beismerni.

* * *

*

És most már felvetjük a kérdést: meddig haladunk még a pártoskodás útján, meddig futunk még a politikai dicsőség álcstillaga után, hogy itthonunktól – ahol családaink jövőjét, békés nyugalját kellene megalapítanunk – minél távolabb jussunk? . . .

E kérdésre reményadólag felel meg a jobb rész meggyőződése, mely azt mondja:

„Elég v o l t már a v a k f u t á s b ó l – térjünk h a z a ! Ne kalandozzunk „elérhetlen” hiábavaló dicsőség után, hanem közös erővel építsük fel düledező hajlékunkat, a mely mindnyájunké.”

Ez a felelet, ennek a feleletnek a megtestesítése ád vissza minket önmagunknak, s ez ad biztosítékot az elmulasztott hibák helyrehozására, s a kor kívánalmainak megfélé további haladásra, a melynek végén már csak az „embert¹ tudjuk becsülni, nem a „párt embert” a politikai kislelkűség uszályhordozó szolgáját.

Ez a felelet megszentessült hangja lesz az öntudatra ébredésnek, mely azt mondja: „tenni akarok” nem pedig „harcolni saját testvéreim ellen!”

A polgárerények jelszava ez! mely megteremti a szabadságot egyenlőséget és testvériséget a különböző osztályok között, miket a legtisztelietreméltóbb polgári kötelességek teljesítése fog egybeköttni.

Láthatja mindenki hogy a csalhatatlannak hitt merev s egyoldalú politikai elvekért támadt fanaticus rajongás sötét kora kezd enyészni, s hogy maguk a nagypártok meggyőződtek a pártok harcának gyászos sikertelenségéről,

melyben magyar magyar ellen küzdött, kiknek egymásra – nem akarjuk mondani: miért? – oly nagy szükségük van! s megdöbbenő féltésével az állami létjognak: együttes erővel k é s z ü l n e k tömörülni.

Hát csak mi maradnánk „régieknek”?! Jól esik hinni, hogy: nem!

Ha voltak a pártéletnek – mint a görög mesekornak – félistenei, kik a viszálykodás konkolyát hintették polgáraink közé, ezentúl nem lesznek.

A civilizáció korának alapfeltétele az önművelődés, s ennek eredménye: az önállóság gondolkozásunkban úgy mint tetteinkben.

Ha önállóan gondolkozunk és teszünk, ha megtanulunk a magunk lábán járni nem vezet félre bennünket senki, tartsa bár magát az illető újkori félistennek.

S ez lesz a paizs, mely megvéd mindnyájunkat a végtromlástól.

Szélesbítse ismeretkörét a nép, hogy az őt közvetlenül érdeklő ügyekről önnállólag is tájékozást nyerhessen, ne kövessen vakon senkit, hanem győződjék meg előbb azok elveinek s céljainak helyességéről, kiket követni, kiknek tanácsán elindulni akar.

Többféle útja-módja van a művelődésnek, s ezek között különösen jelentékeny eredményűnek bizonyult be az o l v a s á s, a társulati élet, érdeklődés a közügy iránt s annak elő mozdítása.

Ha ez eszközöket felhasználjuk, nem riadva vissza az ezeknek megszerzésére szükséges csekély anyagi áldozatoktól: a cél biztosan el lesz érve.

Termékeny talaj a mi polgáraink értelmessége, csak a mag legyen jó melyet benne elhintenek s melyből az eszmék és meggyőzések kifejlődnek.

Az elmondottak szerint nem lehet más törekvésünk mint szakítani a múlttal s elkészíteni a szebb jövőt, kibékülve eddigi testvérellenségeinkkel kikkel oly hosszú időn át nehéz harcot vívtunk, elzárva beléletünk szilárdításának, korszerű fejlesztésének útját.

E törekvés, a polgárerények gyakorlásának diadal kapuján át vezet az általános béke és jóllét oltárához, mely fölött örömkönnyek között nyújtjuk egymásnak testvéreleg segítő jobbainkat.

„Egymásért és nem – egymás ellen!”

TÓTH JÓZSEF